

Il-Kultura Kristjana Fostna

Fl-omelija li ghamel l-Isqof Mario Grech, nhar il-festa ta' San Pubblju – dak inhar kien ukoll it-tieni anniversarju mill-konsagrazzjoni tiegħu bħala Isqof ta' Ghawdex – tkellem dwar il-htieġa, li fuq l-eżempju ta' San Pawl f'Malta, in-nisrani għandu jkun aġent tal-kultura nisranija. L-isqof irrefera ukoll għall-fatt li “f’pajjiżna xi hassieba jidhirlhom li min għandu konvinzjonijiet Kristjani ma’ jistax ikun oġġettiv fil-gudizzju tiegħu.”

Kien kliem f’waqtu għaliex il-kultura nisranija qegħda tkun meqjusa bħala ġid li għadda żmienu, bħallikeku kienet xi libsa li l-modi trid twarrabha għaliex il-modernità trid ix-xid oħra progressiva u provokanti mhux fl-ispirtu imma fis-sustanza materjali. Għaldaqstant, hafna drabi, l-arti ta' ispirazzjoni Kristjana – letteratura, pittura, skultura, drama, mużika, arkittura – qed tkun meqjusa *a priori* medjokri u inferjuri. Huma hafna li ma jridux jiftakru li l-kultura nisranija kienet il-ħmira ta' ċiviltà tagħna għal sekli sħaħ u li l-arti nisranija tikkreja u tirrikreja, u tnebbah mhux biss intwizzjonijiet dwar il-hajja umana u l-verità imma wkoll dwar in-natura tar-realtà aħħarija.

Kien hawn darba programm popolari fuq ir-radju msejjaħ “il-logħba tal-gżira abbandunata”, fejn il-prezentatur kien jistaqsi lill-konkorrent : “Kieku tkun se tghaddi sentejn wahdek fuq gżira abbandunata, liema ktieb tiegħu miegħek?” Niftakar f’dan il-programm meta nisma’ kultant fostna l-argument li min jhaddan prinċipji nsara ma jistax ikun oġġettiv. Min jitkellem hekk jippretendi li hu jippossjedi xi verginità kulturali u għaldaqstant jista’ jittratta kull argument minn vakwu għoli u preferenzjali. Kieku min jippretendi hekk kellu jersaq għat-test tal-“gżira abbandunata”, kien iwieġeb, li għalkemm għex fil-kotba ma hemm l-ebda wiehed li jixtieq jiegħu miegħu, għax iċ-ċiviltà li jkun iltaqa’ magħha fl-istudji tiegħu ma tkun

halliet fih ebda marka u għaldaqstant baqa' bla mittiefes minn kull parzjalità u minn kull inklinazzjoni lejn xi hsieb eżistenzjali. Ikun baqa' *tabula rasa* mill-konvizjonijiet kollha, huma liema huma.

Imma dan hu stat li ma jistax jeżisti. Il-verità hi, li kull wieħed minnha, hu min hu, iġorr fil-personalità tiegħu esperjenzi formattivi u kulturali; u mqar ir-reazzjoni biex dawn l-esperjenzi jitwarrbu, hija esperjenza fiha nnifisha. Min m'għandux konvinzjonijiet Kristjani, għandu, qawwija jew leggeri, konvinzjonijiet oħra.

Fiz-żminijiet li qegħdin ngħixu, in-nisrani huwa fid-dmir li jkun aġent tal-kultura Kristjana. Dan id-dmir għandu jaqdihi fi spirtu ta' rispett lejn kulturi oħra u mhux f'xi spirtu ta' impożizzjoni. F'dan l-ispirtu nikkwota lil Mahatma Gandhi għax naqbel ma' kliemu : “Ma rridx li dari tkun imdawra b'ħajt fuq kull naha u bit-twieqi tagħha mitbuqin. Irrid li l-kulturi ta' l-artijiet kollha jonfhu fiha ħielsa kemm jista' jkun. Imma nirrifjuta li xi waħda minnhom ittajjarni minn fuq saqajja.”

Joseph W. Psaila